

ISSN (Print): 2304–5809
ISSN (Online): 2313–2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 11 (51) листопад, 2017 р.

Редакційна колегія журналу

Базалій Валерій Васильович – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Балашова Галина Станіславівна – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Гриценко Дмитро Сергійович – кандидат технічних наук (Україна)
Змерзлий Борис Володимирович – доктор історичних наук (Україна)
Іртищєва Інна Олександрівна – доктор економічних наук (Україна)
Коковіхін Сергій Васильович – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Лавриненко Юрій Олександрович – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Лебедева Надія Анатоліївна – доктор філософії в галузі культурології (Україна)
Морозенко Дмитро Володимирович – доктор ветеринарних наук (Україна)
Наумкіна Світлана Михайлівна – доктор політичних наук (Україна)
Нетюхайло Лілія Григорівна – доктор медичних наук (Україна)
Пекліна Галина Петрівна – доктор медичних наук (Україна)
Писаренко Павло Володимирович – доктор сільськогосподарських наук (Україна)
Романенкова Юлія Вікторівна – доктор мистецтвознавства (Україна)
Севостьянова Наталія Іларіонівна – кандидат юридичних наук (Україна)
Стратонов Василь Миколайович – доктор юридичних наук (Україна)
Шаванов Сергій Валентинович – кандидат психологічних наук (Україна)
Шайко-Шайковський Олександр Геннадійович – доктор технічних наук (Україна)
Шапошников Костянтин Сергійович – доктор економічних наук (Україна)
Шапошникова Ірина Василівна – доктор соціологічних наук (Україна)
Шепель Юрій Олександрович – доктор філологічних наук (Україна)
Шерман Михайло Ісаакович – доктор педагогічних наук (Україна)
Шипота Галина Євгенівна – кандидат педагогічних наук (Україна)
Яковлев Денис Вікторович – доктор політичних наук (Україна)

Міжнародна наукова рада

Arkadiusz Adamczyk – Professor, dr hab. in Humanities (Poland)
Giorgi Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Inessa Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Вікторова Інна Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія)
Глуценко Олеся Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія)
Швецова Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія)
Яригіна Ірина Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Повний бібліографічний опис всіх статей журналу представлено у:
Національній бібліотеці України імені В.В. Вернадського,
Науковій електронній бібліотеці Elibrary.ru, Polish Scholarly Bibliography

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
РИНЦ, ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, Research Bible, Index Copernicus.
Index Copernicus (IC™ Value): 4.11 (2013); 5.77 (2014); 43.69 (2015)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 18987-7777Р від 05.06.2012 р.,
видане Державною реєстраційною службою України.

Обкладинка журналу присвячена одному із найстаріших навчальних закладів Півдня України – Херсонському державному університету, який відзначає перше 100-річчя свого заснування. Свій родовід ХДУ веде від Дертського (Юр'ївського) університету, його невеличкого вчительського інституту, який у часи Першої Світової війни був евакуйований до Херсона з естонського міста Тарту. Це було у далекому 1917-му році. 100 років для навчального закладу – це унікальна дата, яка примножує мудрість і досвід, дає натхнення і нові стимули для подальшого розвитку.

Відповідальність за зміст, добір та викладення фактів у статтях несуть автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Матеріали публікуються в авторській редакції. Передрукування матеріалів, опублікованих в журналі, дозволено тільки зі згоди автора та редакції журналу.

ЗМІСТ**ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ**

Коваль Т.В. Психолого-педагогічні особливості використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з молодшими школярами.....	329	Огарь Ю.В. Узагальнення і систематизація знань з фонетики учнів загальноосвітніх навчальних закладів на засадах особистісно орієнтованого підходу.....	391
Кодлюк Я.П. Якісні характеристики сучасної початкової освіти.....	334	Павленко М.С. Педагогічні умови розвитку професійної мобільності вчителів-словесників у міжкурсовий період підвищення кваліфікації.....	396
Коленко А.В. Теоретико-методологічні засади методики викладання предмету «Сценічна мова» в творчих навчальних закладах України та світу.....	339	Палагнюк Т.В., Кожокар М.В., Цибанюк О.О., Гнесь Н.О. Зміст та особливості виховання особистості в єврейських етнічних товариствах Чернівецького університету (1875–1939 роки).....	400
Комаренко Н.М., Тилик І.В. Інтерпретаційно-творчі аспекти концертмейстерської діяльності у диригентсько-хоровому класі.....	344	Паламар С.П., Кондратюк С.Г. Вплив ціннісних орієнтацій на формування особистості сучасної молоді.....	404
Літвінчук С.Б., Тайхриб К.А. Інноваційні підходи до проектування цілей навчання у вищій школі.....	349	Предиткевич О.С. Визначення готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.....	408
Ма Мін Формування усномовленнєвої компетентності китайського діалогічного мовлення відповідно до типів діалогічної взаємодії та етапів навчання на середньому рівні мовного ВУЗу.....	353	Radzievskaya O.V. Professional socialization of foreign language teachers as psycho-pedagogical problem.....	412
Матюшинець Я.В. Ідеї розвивального середовища для дітей дошкільного віку на шпальтах часопису «Вільна українська школа» (1917–1919).....	357	Сінельніков І.Г., Сінельнікова В.В. Сучасні інформаційні технології в системі формування фахових компетенцій керівника фольклорного колективу.....	415
Машовець М.А., Науменко М.С. Міжособистісне спілкування в сім'ї як показник щасливого буття дитини.....	362	Сінельніков І.Г. Мистецька поліпрофесійність як детермінанта підготовки керівника фольклорного колективу у музичних вишах України.....	418
Микитин І.Я. Лінгвокультурологічний аспект у викладанні української мови як іноземної для студентів-медиків: теорія і практика.....	366	Січкач А.Д. Стратегія діяльнісного підходу до підготовки фахівців з дошкільної освіти.....	422
Муромець В.Г. Індивідуалізація розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у Північній Ірландії.....	370	Смірнов С.В. Особливості організації військового менторингу з деякими рекомендаціями для військового керівництва.....	426
Наконечна А.О. Теоретичні засади структурування змісту самостійної навчальної діяльності майбутніх перекладачів у США.....	374	Смолікевич Н.Р. Педагогічні теорії фасилітації процесу адаптації іноземних студентів до університетського середовища.....	430
Нарожна Н.І. Шляхи формування творчої особистості в класі хорового диригування.....	378	Стельмах Н.В. Формування гуманних відносин дошкільників засобами ігрової діяльності.....	436
Нарожна Н.І. Мистецька освіта: теоретичні основи методики викладання.....	382	Султанова Н.В. Організаційні засади навчально-виховної роботи в школах-інтернатах в Україні (60-ті роки ХХ століття).....	440
Нарожна Н.І., Виноградча Д.В., Лебедкіна І.Є. Деякі аспекти проведення занять хорового класу в контексті дисципліни «Методика викладання фаху».....	385	Тимофеев В.А. Мотивація вивчення іноземних мов на мовних курсах у контексті імерсійного методу.....	444

Трима К.А. Специфіка інтернаціоналізації як критерію оцінювання якості освіти.....448	Узук О.Р., Біланч Н.Р. Application of the special course on the methodology of the use of application software in the process of study of musical art in the system of postgraduate pedagogical education as a way to the professional advancement of modern teacher..... 478
Хабюк А.Я. Інтеграція технологій при навчанні природничо-математичних дисциплін у ВНЗ.....452	Язык О.І. Комунікаційний простір навчального закладу в парадигмі особистісно орієнтованої освіти.....483
Холмакова Ю.В. Мотивація до вивчення іноземних мов.....457	Яковлева В.А. Застосування ділових ігор в навчальному процесі у майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки.....488
Хомич О.О. Особливості навчання учнів початкових шкіл Канади.....460	Ярошевська Л.В. Вокально-хорове виконавство як засіб формування національної свідомості майбутнього вчителя музичного мистецтва.....491
Цибанюк О.О., Курнишев Ю.А. Диференціація предмету «Фізичне виховання» як один із шляхів реформування програмно-методичного забезпечення системи фізичного виховання і спорту школярів Румунії.....465	
Чабаненко Н.А., Несмашна Л.Ю., Сабрі С.С. Формування толерантності студентів як педагогічна застава у вищих навчальних закладах України..... 470	
Чорна І.І. Зміст професійної мобільності майбутніх економістів.....474	

CONTENTS

PEDAGOGICAL SCIENCES

Koval T.V. Psychological and pedagogical features of using a musical folklore in educational work with young schoolchildren.....	329	Ohar Yu.V. Generalization and systemization knowledge of fonetics on the personally oriented approaches.....	391
Kodliuk Y.P. Qualitative characteristics of modern primary education.....	334	Pavlenko M.S. Pedagogical conditions of development of professional mobility of teachers-writers in intercurrent period of increase of qualifications.....	396
Kolenko A.V. Theoretical and methodological basics of teaching stage speech in Ukrainian higher education of liberal arts.....	339	Palagnyuk T.V., Kozhokar M.V., Tsybanyuk A.A., Gnes N.A. Contents and features of education of personality in Jewish ethnic societies of the Chernivtsi University (1875–1939).....	400
Komarenko N.M., Tylyk I.V. Interpretational and creative aspects of concertmaster's practice in a conductor and choral class.....	344	Palamar S.P., Kondratiuk S.G. The influence of value orientation on the formation of personality of modern youth.....	404
Litvinchuk S.B., Taikhryb K.A. Innovation approach to the problem of the aim formation in high school.....	349	Preditkevich O.S. Determination of readiness military commanders to pedagogical facilitation.....	408
Ma Min Formation of the oral competence of the Chinese dialogical speech in accordance with the types of dialogical interaction and stages of teaching at the intermediate level of higher educational establishment.....	353	Radzievskaya O.V. Professional socialization of foreign language teachers as psycho-pedagogical problem.....	412
Matiushynets Ya.V. Idea of the developing environment for preschool children on the pages of the magazine «Vilna Ukrainska Shkola» (1917–1919).....	357	Sinelnikov I.H., Sinelnikova V.V. Modern information technologies in the system of forming professional competencies of folk group director.....	415
Mashovets M.A., Naumenko M.S. Friendly communication in a family as an indicator of happy boutique of children.....	362	Sinelnikov I.H. Artistic polyprofessionality as a determinant of folk group director training in music universities of Ukraine.....	418
Mykytyn I.Ya. Cultural linguistics aspect in teaching of Ukrainian as a foreign language to medical students: theory and practice.....	366	Sichkar A.D. Strategy of activity approach to preparation specialists of preschool education.....	422
Muromets V.H. Individualizing for the development of generic competencies of the PhD students of higher education in Northern Ireland.....	370	Smirnov S.V. Features of organization the army mentorship are with some recommendations for military guidance.....	426
Nakonechna A.O. Theoretical foundations of structuring the content of self-instruction of future translators in the USA.....	374	Smolikevych N.R. Pedagogical theories of facilitation of foreign students' adaptation to the university environment.....	430
Narozhna N.I. The ways of building a creative personality at the lessons of choir conducting.....	378	Stelmach N.V. Formation of preschool children's relations by the means of a game.....	436
Narozhna N.I. Artistic formation: theoretical basis for teaching methodology.....	382	Sultanova N.V. Organizational principles of the educational work in boarding schools in Ukraine (in the 60-ies of XX century).....	440
Narozhna N.I., Vynohradcha D.V., Lebedkina I.Y. Issues of choir class lessons in the context of the course «Methodology of main specialization teaching».....	385	Timofeev V.A. Motivation of learning foreign languages by course students in the context of the immersion method.....	444
		Tryma K.A. Internationalization as a factor for quality development of higher education.....	448

Khabiuk A.Y. Integration of technologies in education of natural and mathematical disciplines in higher education.....	452	Yuzyk O.P., Bilanych H.P. Application of the special course on the methodology of the use of application software in the process of study of musical art in the system of postgraduate pedagogical education as a way to the professional advancement of modern teacher.....	478
Kholmakova I.V. Motivation for learning foreign languages.....	457	Yazykov A.I. Communication space of educational institution in the paradigm of personally oriented education.....	483
Khomych O.A. Peculiarities of teaching elementary students schools in Canada.....	460	Yakovleva V.A. The use of business girls in the employment process in the future bachelors of social pedagogy.....	488
Tsybanyuk A.A., Kurnishev Yu.A. Differentiation to the subject «Physical Education» as one of the ways of reforming software and methodological providing of the physical education and sports of schools of Romania.....	465	Yaroshevskaya L.V. Vocal and choral performance as a method of national consciousness forming of future music art teacher.....	491
Chabanenko N.A., Nesmeshna L.Yu., Sabri S.S. Formation of tolerance of students as a pedagogical bail in higher educational institutions of Ukraine.....	470		
Chorna I.I. The content of professional mobility of future economies.....	474		

ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Кодлюк Я.П.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Виокремлено й розкрито якісні характеристики сучасної початкової освіти: особистісна орієнтованість (дитиноцентрованість), варіативність, компетентісна спрямованість, розвивальність, ціннісна орієнтованість. Особистісно орієнтована (дитиноцентрована) початкова освіта націлює на визнання молодшого школяра суб'єктом навчальної діяльності; її варіативність забезпечується значною мірою альтернативними підручниками і навчальними посібниками; компетентісна спрямованість школи першого ступеня актуалізує проблему формування в молодших школярів предметних і ключових компетентностей, зокрема вміння вчитися; розвивальний вплив навчання на особистість молодшого школяра здійснюється за такими напрямками: розвиток психічних процесів, формування загальнонавчальних умінь і навичок, розвиток творчих здібностей; ціннісно орієнтована початкова освіта передбачає повноцінну реалізацію в навчальному процесі четвертого елемента змісту освіти – емоційно-ціннісного ставлення.

Ключові слова: початкова освіта, молодші школярі, якісні характеристики сучасної початкової освіти, суб'єктність молодшого школяра в навчальній діяльності, альтернативні підручники, вміння вчитися, емоційно-ціннісне ставлення.

Постановка проблеми. Роль початкової освіти в системі загальноосвітньої підготовки учнів неабияка, оскільки саме у школі першого ступеня закладається фундамент вихованості, освіченості людини; відбувається оволодіння предметними і ключовими компетентностями. Зазначене актуалізується в умовах сьогодення, оскільки, по-перше, розробляється концепція Нової української школи [9], а відтак наяву проблема початкової освіти у цій ланці; по-друге, відбувається модернізація змісту навчання у школі першого ступеня, що зобов'язує організувати цей процес на науковій основі, із забезпеченням його перспективності й наступності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значимо, що концептуальні засади організації навчально-виховного процесу у школі першого ступеня окреслені в наукових напрацюваннях відомих вітчизняних дидактів і методистів. Так, наприклад, особливої уваги у контексті нашого дослідницького задуму заслуговує концепція школи першого ступеня, розроблена О. Савченко у 90-х роках ХХ століття [12]. Започатковані вченою конструкції зреалізовані, конкретизовані, поглиблені у методичних напрацюваннях Н. Бібік, М. Вашуленка, О. Онопрієнко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак в умовах пошуку моделі Нової української школи гострою є проблема осмислення на теоретичному рівні ролі й місця школи першого ступеня в цій системі.

Формулювання цілей статті: виокремити та розкрити якісні характеристики сучасної початкової освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. То яка ж вона, сучасна початкова освіта? Її призначення відображено в Державному стандарті початкової загальної освіти: «...зміст початкової загальної освіти... ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між на-

ціями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави» [2, с. 1].

Аналіз відповідних напрацювань фахівців, педагогічного досвіду, власне бачення проблеми дали підстави виокремити **якісні характеристики сучасної початкової освіти:**

- це *особистісно орієнтована (дитиноцентрована) освіта*. Трактуюмо цей феномен як модель навчання, яка передбачає оволодіння молодшими школярами системою компетентностей – предметних, загальнопредметних та ключових, що проєктуються на різних рівнях формування її змісту і реалізуються в навчальному процесі початкової школи шляхом використання відповідних технологій, спрямованих на розвиток в учнів суб'єктності в навчальній діяльності [5].

- У центрі навчально-виховного процесу – учень, зі своїми потребами, бажаннями, інтересами тощо. Основна ознака особистісно орієнтованого навчання – визнання молодшого школяра суб'єктом навчально-виховного процесу, тобто його активним учасником, який за-сво-ює відповідні знання, вміння, навички. Завдання педагога – зробити все для того, щоб дитині хотілося вчитися (відомо, що мотивація учіння формується двома шляхами – змістом навчального матеріалу та способами організації навчальної діяльності учнів, у тому числі стилем спілкування у процесі педагогічної взаємодії). Відтак проблема формування бажання вчитися, позитивних мотивів навчання – одна із головних;

- це *варіативна освіта*. Її варіативність проявляється не лише в наявності різних типів навчально-виховних закладів, а й варіативності навчальної літератури, зокрема у розробці альтернативних підручників. Поняття «варіативні підручники» трактуємо таким чином: це різні типи підручників, які забезпечують реалізацію змісту освіти на певному ступені навчання (наприклад, у рамках загальноосвітньої школи, школи першого ступеня тощо), тоді як «альтернативні підручники» – це книги, які є носіями змісту освіти з одного навчального предмета чи інтегрованого курсу, але реалізують різні педагогічні технології, пропонують авторські підходи до

дидактико-методичної організації навчального матеріалу в конкретному класі [8].

Справжня варіативність навчальної літератури, на наш погляд, передбачає такі процедури:

- завчасне ознайомлення вчителів із переліками підручників, рекомендованими МОН України, за якими навчатимуться молодші школярі в наступному навчальному році;

- різновекторну роботу обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, управління освіти (зустрічі з авторами навчальних книг, виступи підручникомознавців, викладачів-методистів та ін.) з метою роз'яснення концепції тієї чи іншої навчальної книги, її «прихованого змісту»;

- обґрунтований вибір класоводом підручників з того чи іншого навчального предмета;

- отримання цих підручників у достатній кількості.

Прикро, що, працюючи за підручником, який «завезли» у школу, вчителі часто-густо не знають про існування підручників інших авторів з даного навчального предмета. Таке явище неприпустиме. З іншого боку, наяву нагальна потреба підготовки вчителя до роботи в умовах варіативної навчальної літератури, зокрема ознайомлення з азами теорії шкільного підручника (функції, структура тощо) та способами використання навчальної книги на уроці.

Цілісне уявлення про навчальну книгу, адресовану молодшим школярам, акумулює в собі схему комплексного аналізу підручників для початкової школи, яка охоплює такі аспекти: функції підручника (інформаційна, розвивальна, виховна, мотиваційна), структура (текст, апарат організації засвоєння, ілюстративний матеріал, апарат орієнтування), поліграфічне оформлення (естетика навчальної книги, відповідність санітарно-гігієнічним вимогам), підручник у системі навчально-методичного комплексу (підручник – самостійний елемент навчального процесу, зв'язок підручника з іншими елементами навчального комплексу (їх узгодженість), підручник і методична література для вчителя (їх взаємозв'язок)) [8];

- це *компетентнісно спрямована освіта*. В національну систему освіти компетентнісний підхід запроваджено з метою посилення результативної складової навчально-виховного процесу. Відтак кінцевою метою початкової школи є набуття молодшими школярами відповідних компетентностей (О. Савченко).

Насамперед слід чітко усвідомити сутність базових понять цієї проблеми і грамотно ними користуватися. Вітчизняні дослідники трактують компетенцію як задану норму, вимогу до підготовки особистості (це те, що зафіксовано у відповідних документах, наприклад, навчальних програмах); компетенція – це набута якість, «надбання» особистості [1]. Структурними компонентами компетентності виокремлюють знання, вміння і навички, досвід, ціннісне ставлення. Вважаємо, що до наведеного переліку варто додати рефлексивні вміння (самоаналіз, самоконтроль, самокорекція, самооцінка) і трактувати зазначене новоутворення як сукупність знань, умінь і навичок (так у молодшому шкільному віці сприймається досвід), ціннісного ставлення та розгорнутої рефлексії. Саме таке бачення компетентності

забезпечить формування молодшого школяра як суб'єкта навчального процесу, який спроможний проаналізувати власний процес учіння, відокремити відоме від невідомого (наявність рефлексивних умінь); організувати навчання, володіючи відповідними знаннями, вміннями і навичками, у т. ч. й загальнонавчальними; усвідомити значущість знань (особливо в умовах інформаційного суспільства) та вміння їх здобувати, що надає цьому процесу ціннісного спрямування, формує позитивні мотиви навчання.

Загальновідомим є поділ компетентностей на предметні (формуються в межах одного навчального предмета і визначаються на основі вимог до навчальних досягнень учнів, які зазначені в навчальних програмах), міжпредметні (набуваються в межах освітньої галузі) та ключові (інтегративні утворення, якими оволодівають учні упродовж навчання у школі).

У Державному стандарті початкової загальної освіти виокремлено шість ключових компетентностей, зокрема:

- уміння вчитися;
- здоров'язбережувальна;
- громадянська;
- загальнокультурна;
- соціальна;
- компетентність з ІКТ [2].

В умовах інформаційного суспільства актуалізується проблема формування вміння вчитися, яке розглядаємо як ключову компетентність початкової загальної освіти, що охоплює змістовий (знання про культуру розумової праці, про змістову основу загальнонавчальних умінь і навичок та про вміння вчитися як інформаційну цінність), мотиваційний (усвідомлення значущості знань, наявність стійкого інтересу до навчання) та процесуальний (вміння організувати робоче місце; планувати навчальну діяльність; працювати з підручником; аналізувати, порівнювати, узагальнювати; здійснювати само- і взаємоконтроль) компоненти і формується в цілісному навчально-виховному процесі школи першого ступеня [7].

З огляду на те, що основним виразником змісту освіти, моделлю цілісного процесу навчання є підручник, у ньому мають бути повноцінно репрезентовані всі компоненти зазначеного вміння, зокрема:

- знання про культуру розумової праці, про змістову основу загальнонавчальних умінь і навичок та про вміння вчитися як інформаційну цінність (відповідно до основних видів знань – про навколишній світ, про способи пізнавальної і практичної діяльності, про цінності) – у формі предметно орієнтованих, ціннісно орієнтованих та інструментально орієнтованих текстів;

- завдання на формування умінь організувати робоче місце; планувати навчальну діяльність; працювати з підручником; аналізувати, порівнювати, узагальнювати; здійснювати само- і взаємоконтроль;

- ціннісно орієнтовані тексти, що сприяють усвідомленню значущості знань в умовах інформаційного суспільства, формують в учнів стійкий інтерес до навчання; завдання на аналіз емоційної сфери автора твору, дійових осіб, власних почуттів і переживань, а також ті, що спонукають аналізувати власний процес учіння.

Неабияку роль у цьому процесі відіграють вдало використані ілюстрації та апарат орієнтування (рис. 1).

Технологія формування цього вміння найбільш розлого представлена в посібнику О. Савченко «Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра» [11], а підготовка вчителя до зазначеного виду діяльності – в напрацюваннях Я. Кодлюк [4], Т. Довгої [3].

Основою вміння вчитися є вміння працювати з підручником. У структурі цього вміння О. Янченко виокремлює такі елементи: уміння працювати з текстом – виділяти головну думку, скласти план, переказувати, ставити запитання, працювати над правилом; з позатекстовими компонентами – виконувати завдання, працювати з інструкцією, пам'яткою, таблицею та ілюстрацією; користуватися апаратом орієнтування – орієнтуватися у структурі підручника, у шрифтових та кольорових виділеннях і сигналах-символах; загальнонавчальні (міжпредметні) вміння – аналізувати, порівнювати, узагальнювати, контролювати роботу тощо [13]. Зазначене вміння, на думку дослідниці, передбачає цілеспрямоване його формування й охоплює такі етапи: мотиваційний (1 кл.), основне призначення якого – формування внутрішньої готовності до оволодіння прийомами роботи з підручником; тренувальний (2–3 кл.) – передбачає ознайомлення з прийомами роботи з підручником, засвоєння операційного складу прийомів; основний (4 кл.) – націлює на забезпечення зростаючого рівня самостійності учнів;

· це *розвивальна освіта*. Встановлено, що розвиток дитини на уроці відбувається в таких напрямках:

- розвиток психічних процесів;
- формування загальнонавчальних умінь і навичок;
- розвиток творчих здібностей [6].

Розвиток психічних процесів передбачає формування в молодших школярів сенсорного досвіду (умінь слухати, бачити, відчувати, які О. Савченко образно позиціонує як лінії дошкільного дитинства – «чутливе вухо», «гостре око», «умілі руки», значущість яких, особливо в адаптаційній період (1–2 кл.), незаперечно) та пізнавальних процесів (пам'яті, уваги, уяви тощо).

Привертаємо увагу до другого напрямку – формування загальнонавчальних умінь і навичок. Відомо, що вміння, яких школяр набуває у процесі навчальної діяльності, поділяються на дві групи – предметні (спеціальні) та міжпредметні (загальнонавчальні). Програма загальнонавчальних умінь і навичок була вперше надрукована в журналі «Початкова школа» у 1985 році (автор О. Я. Савченко). Однак і сьогодні вона є органічною складовою навчальних програм для початкової школи. Програма охоплює чотири групи умінь (навчально-організаційні, загальнонавчальні, загальнопізнавальні та контрольно-оцінні), які мають бути грамотно відображені в розвивальній меті уроку і стати для кожного педагога предметом цілеспрямованого формування.

Спеціальних досліджень потребує третій напрям розвивального навчання – розвиток твор-

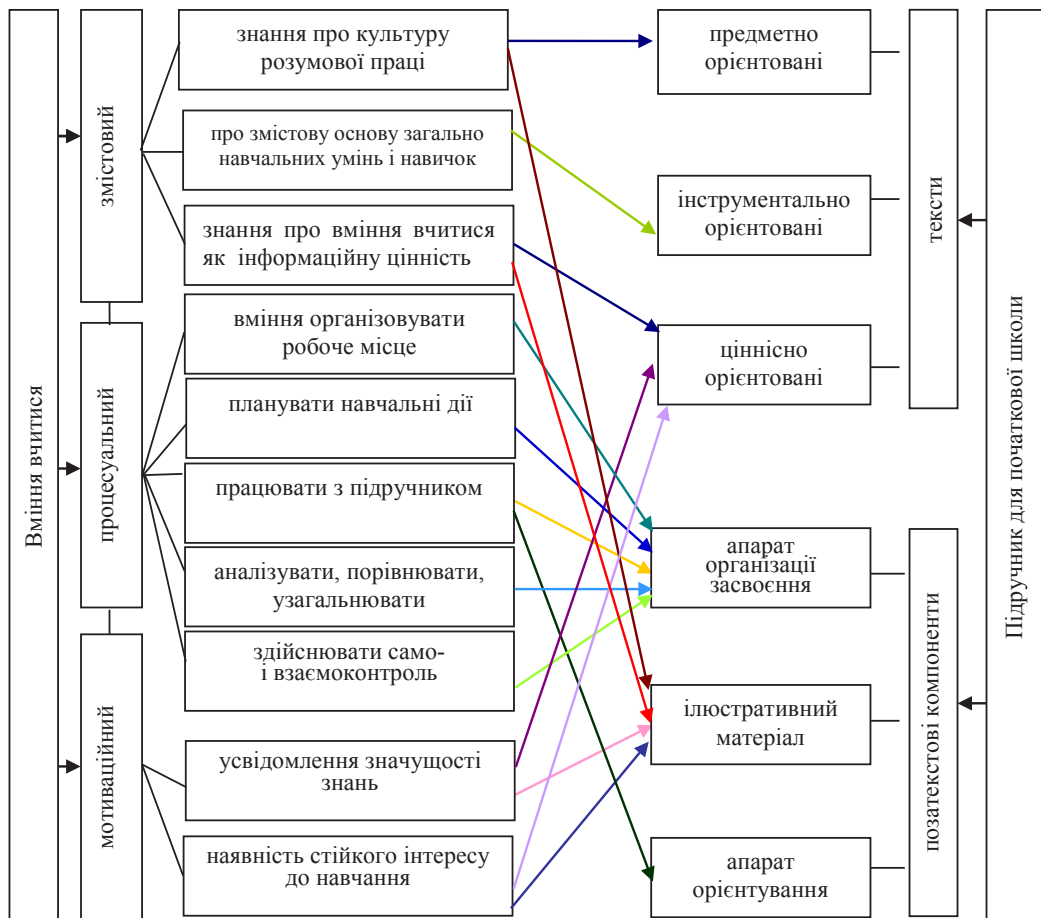

Рис. 1. Технологія пред'явлення в підручниках для початкової школи ключової компетентності вміння вчитися

чих здібностей молодших школярів (з огляду на задекларований у Концептуальних засадах реформування середньої школи «Нова українська школа» портрет сучасного випускника – інтелектуал, ініціатор, патріот);

• це *ціннісно орієнтована освіта*. Саме в молодшому шкільному віці важливо сформувати в дитини систему цінностей – загальнолюдських і національних. Автор культурологічної концепції змісту освіти І. Лернер виокремив у структурі змісту такі елементи: знання, вміння і навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до світу [10]. Відомий дослідник неодноразово звертав увагу на необхідність реалізації у навчально-виховному процесі четвертого елемента змісту.

Зауважимо, що включення ціннісного орієнтованого матеріалу в зміст підручника має відбуватися не спонтанно, а з урахуванням основних закономірностей процесу присвоєння цінностей, тобто у його структурі варто: а) передбачити спеціальні тексти, що інформують про ті чи інші цінності; б) розробити відповідну систему за-

вдань, яка включає вправи на оцінювання подій, явищ, вчинків (висловлення власного ставлення та обґрунтування авторської позиції); на аналіз емоційної сфери дійових осіб, автора твору, власних почуттів і переживань; в) забезпечити емоційну насиченість навчального матеріалу.

З огляду на те, що однією із закономірностей засвоєння цінностей є їхній тісний зв'язок із емоціями (насамперед позитивними), особливо важливо у рамках школи першого ступеня створити позитивне психологічне середовище, забезпечити атмосферу поваги і взаєморозуміння.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Таким чином, якісними характеристиками сучасної початкової освіти є її особистісна орієнтованість (дитиноцентрованість), варіативність, компетентісна спрямованість, розвивальність, ціннісна орієнтованість. Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у ґрунтовному дослідженні можливостей інтегрованого навчання в початковій школі з огляду на вікові особливості молодших школярів та їхній соціальний досвід.

Список літератури:

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти / Н. М. Бібік // Початкова школа. – 2010. – № 9. – С. 1–4.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2011. – № 7. – С. 1–18.
3. Довга Т. Я. Загальнонавчальні уміння і навички: теорія та практика формування в учнів початкової школи / Т. Я. Довга, О. О. Нікітіна. – К.: ТОВ «СІТІПРІНТ», 2013. – С. 5–21.
4. Кодлюк Я. П. Підготовка студентів до формування в молодших школярів уміння вчитися / Я. П. Кодлюк // Теорія і методика навчання й виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: від історії до інновацій: монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої, С. М. Кондратюк. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2015. – С. 412–429.
5. Кодлюк Я. П. Початкова освіта в умовах особистісно орієнтованої парадигми навчання / Я. П. Кодлюк // Сучасна початкова освіта: вектори розвитку [спеціальний випуск, присвячений 80-річчю університету]: зб. наук. праць. – Бердянськ: БДПУ, 2012. – С. 110–119.
6. Кодлюк Я. П. Розвивальна функція підручника для початкової школи / Я. П. Кодлюк // Початкова школа. – 2002. – № 4. – С. 67–71.
7. Кодлюк Я. П. Суб'єктність молодшого школяра в навчальній діяльності / Я. П. Кодлюк // Початкова школа. – 2013. – № 1. – С. 6–9.
8. Кодлюк Я. П. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті: підруч. для магістрантів та студ. пед. ф-тів / Я. П. Кодлюк. – К.: інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. – 368 с.
9. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2016/10/konczepczia.pdf> (дата звернення 16.11.2017). – Назва з екрана.
10. Лернер И. Я. Состав содержания образования и пути его воплощения в учебнике / И. Я. Лернер // Проблемы школьного учебника. – М.: Просвещение, 1978. – Вып. 6. – С. 46–64.
11. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник / О. Я. Савченко. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 176 с.
12. Савченко О. Я. У пошуках нової концепції школи першого ступеня навчання / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 1990. – № 1. – С. 2–7.
13. Янченко О. Особливості формування уміння молодших школярів працювати з підручником / О. Янченко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету (Серія: Педагогіка). – 2003. – № 3. – С. 3–10.

Кодлюк Я.П.

Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка

КАЧЕСТВЕННЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОВРЕМЕННОГО НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Выделены и раскрыты качественные характеристики современного начального образования: личностно-ориентированность (ученикофокусированность), вариативность, компетентностная направленность, развивательность, ценностная ориентированность. Личностно ориентированное (ученикофокусированное) начальное образование нацеливает на признание младшего школьника субъектом учебной деятельности; его вариативность обеспечивается в значительной мере альтернативными учебниками и учебными пособиями; компетентностная направленность школы первой ступени актуализирует проблему формирования у младших школьников предметных и ключевых компетентностей, в частности умение учиться; развивающее влияние обучения на личность младшего школьника осуществляется по следующим направлениям: развитие психических процессов, формирование общеучебных умений и навыков, развитие творческих способностей; ценностно ориентированное начальное образование предусматривает полноценную реализацию в учебном процессе четвертого элемента содержания образования – эмоционально-ценностного отношения.

Ключевые слова: начальное образование, младшие школьники, качественные характеристики современного начального образования, субъектность младшего школьника в учебной деятельности, альтернативные учебники, умение учиться, эмоционально-ценностное отношение.

Kodliuk Y.P.

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

QUALITATIVE CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY EDUCATION

Summary

The qualitative characteristics, such as personal orientation (pupil-oriented), variability, competence orientation, development and value orientation of modern primary education are distinguished and analyzed. Personally oriented (pupil-oriented) primary education aims at defining a pupil of primary school as a subject of educational activity; its variability is largely provided by alternative and educational textbooks; the competence direction of primary school actualizes the problem of the formation of subject and key competences in pupils of primary school, in particular the ability to study; the developmental influence of education on the personality of a pupil of elementary school is carried out in the following directions: development of mental processes, formation of general educational skills and abilities, development of creative abilities; value-oriented primary education requires full implementation in educational process of the fourth element of the content of education – emotional and value attitude.

Keywords: primary education, pupils of primary school, qualitative characteristics of modern primary education, subjectivity of a primary school pupil in educational activity, alternative textbooks, ability to learn, emotional and value attitude.